

De Minister van Justitie en Veiligheid,

Datum

24 september 2018

Ons kenmerk

z2018-06417

Uw brief van

11 april 2018

Contactpersoon

070 8888 500

Onderwerp

Advies conceptwetsvoorstel wijziging van de Wet Bibob

Geachte ,

Bij brief van 11 april 2018 heeft u de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) gevraagd op grond van het bepaalde in artikel 51, tweede lid, van de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) te adviseren over het conceptvoorstel tot wijziging van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur in verband met diverse uitbreidingen van de toepassingsmogelijkheden daarvan alsmede enkele overige wijzigingen (wijziging van de Wet Bibob) (hierna: het conceptwetsvoorstel). De advisering geschiedt thans op grond van artikel 36, vierde lid, van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). De AP voldoet hiermee aan uw verzoek.

Per e-mail van 29 augustus 2018 heeft uw ministerie een document met privacyrechtelijk relevante wijzigingen van het conceptwetsvoorstel toegestuurd. De AP heeft haar wetgevingsadvies gebaseerd op het conceptwetsvoorstel van 11 april 2018 en de wijzigingen van 29 augustus 2018.

Inhoud van het conceptwetsvoorstel

De Wet Bibob biedt een bestuurlijk instrument om overheden te ondersteunen bij het voorkomen van het ongewild faciliteren van criminele activiteiten. Het conceptwetsvoorstel verruimt de toepassingsmogelijkheden daarvan.

Voor dit advies zijn de volgende wijzigingen van de Wet Bibob relevant:

Datum

24 september 2018

Ons kenmerk

z2018-06417

Stromanconstructie

Er wordt voorgesteld dat bestuursorganen en rechtspersonen met een overheidstaak bij het verrichten van eigen onderzoek niet alleen toegang tot justitiële gegevens van de betrokkene verkrijgen, maar ook van een aantal categorieën derden. Deze categorieën derden zijn: degene die de betrokkene vermogen verschaft, de op de (aanvraag tot een) beschikking vermelde leidinggevende of beheerder en bestuurders of aandeelhouders van de betrokkene.

Erfpacht

Het conceptwetsvoorstel regelt dat een rechtspersoon met een overheidstaak eigen onderzoek kan doen en een advies aan het Bureau bevordering integriteitsbeoordelingen (hierna: het Bureau) kan vragen, voordat hij beslist over het verlenen van toestemming voor de overdracht van erfpacht.

Overheidsopdrachten

De huidige Wet Bibob beperkt de toepassing ervan tot overheidsopdrachten voor de in het Besluit Bibob aangewezen sectoren. Hierdoor kunnen alleen gegadigden voor overheidsopdrachten in de sectoren bouw, milieu en ICT door een rechtspersoon met een overheidstaak worden beoordeeld. Er wordt voorgesteld om deze beperking te laten vallen.

Verstrekking persoonsgegevens aan het Bureau

Het huidige artikel 27 van de Wet Bibob somt de bestuursorganen op die persoonsgegevens verstrekken aan het Bureau. Deze opsomming van bestuursorganen wordt met het conceptwetsvoorstel aangevuld.

Bewaartermijn

Artikel 19 van de Wet Bibob bepaalt nu dat het Bureau persoonsgegevens die zijn verzameld of verkregen voor de behandeling van een verzoek om advies, gedurende twee jaren kan verwerken voor een ander verzoek. Artikel 29 van de Wet Bibop bepaalt nu dat het bestuursorgaan of rechtspersoon met een overheidstaak die een advies ontvangt, dat advies gedurende twee jaren kan gebruiken in verband met een andere beslissing. Het wetsvoorstel verlengt deze beide termijnen naar vijf jaren.

Tipfunctie

Op grond van de huidige Wet Bibob kan het Bureau de officier van justitie berichten over gegevens. Deze berichtgeving heeft tot doel om de officier van justitie in staat te stellen om een bestuursorgaan of rechtspersoon met een overheidstaak te wijzen op de mogelijkheid om het Bureau om een advies te vragen, indien hij beschikt over gegevens die er op duiden dat een betrokkene in relatie staat tot strafbare feiten. Er wordt voorgesteld dat zowel het Bureau, als een bestuursorgaan, rechtstreeks een bestuursorgaan of een rechtspersoon met een overheidstaak kan tippen (artikel 11 en 26 van de Wet Bibob).

Criteria afzien van advies door het Bureau

In de huidige Wet Bibob is niets geregeld over de gevallen wanneer het gerechtvaardigd is om, na het verrichten van eigen onderzoek door een bestuursorgaan of rechtspersoon met een overheidstaak, het Bureau in te schakelen voor een advies. Het conceptwetsvoorstel noemt criteria wanneer het Bureau kan afzien van een advies.

Datum
24 september 2018

Ons kenmerk
z2018-06417

Advies

De AP onderschrijft het belang om criminele activiteiten aan te pakken door het onbedoeld faciliteren van criminele activiteiten door overheden te voorkomen. Uitbreiding van de toepassingsmogelijkheden van de Wet Bibob betekent echter ook grotere inbreuken op de privacy van de betrokkenen en/of van meer betrokkenen. Vanuit het oogpunt van privacy dienen de voorgestelde uitbreidingen daarom goed te zijn overwogen en met name ook goed te worden onderbouwd met relevante feiten en omstandigheden. De AP mist evenwel zo'n deugdelijke onderbouwing van diverse onderdelen van het conceptwetsvoorstel. Dat maakt het feitelijk min of meer onmogelijk om de noodzaak van de voorgestelde wijzigingen/veranderingen/verruiming te toetsen. Het conceptwetsvoorstel geeft de AP daarom aanleiding tot het maken van de volgende op- en aanmerkingen.

1. Noodzaak, proportionaliteit en subsidiariteit

Wetsvoorstellen dienen te voldoen aan artikel 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (Handvest), artikel 16 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU), artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), de AVG en artikel 10 van de Grondwet.

Artikel 8 van het Handvest bepaalt onder meer dat persoonsgegevens eerlijk en voor bepaalde doeleinden moeten worden verwerkt, en met toestemming van de betrokkene of op basis van een andere gerechtvaardigde grondslag waarin de wet voorziet.

Artikel 16 van het VWEU bepaalt dat eenieder in de Europese Unie recht heeft op bescherming van zijn persoonsgegevens.

Op grond van artikel 8 van het EVRM is geen inmenging van enig openbaar gezag toegestaan in de uitoefening van het recht op respect voor zijn privéleven, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Een maatregel is in dit verband pas noodzakelijk indien er ten minste sprake is van een 'pressing social need' (dringende maatschappelijke behoefte).

Artikel 10, eerste lid, van de Grondwet bepaalt dat een ieder recht heeft op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen.

Bij de toepassing van de in voornoemde grondrechtbepalingen opgenomen beperkingsclausules spelen het proportionaliteits- en het subsidiariteitsbeginsel een belangrijke rol. Deze beginselen volgen uit het woord 'noodzakelijk' zoals opgenomen in elk van de bovengenoemde grondslagen. Het proportionaliteitsbeginsel houdt in dat de inbreuken op de belangen van de bij de verwerking van persoonsgegevens betrokkene niet

Datum
24 september 2018

Ons kenmerk
z2018-06417

onevenredig mogen zijn in verhouding tot het met de verwerking te dienen doel. Ingevolge het subsidiariteitsbeginsel dient het doel waarvoor de persoonsgegevens worden verwerkt niet op een andere, voor de bij de verwerking van persoonsgegevens betrokkene minder nadelige, wijze te kunnen worden verwerkt.

De AP is van oordeel dat ten aanzien van diverse onderdelen van het conceptwetsvoorstel uit de toelichting niet op te maken is dat sprake zou zijn van een 'pressing social need', die wijzigingen/veranderingen/verruiming de inbreuk op de bescherming van persoonsgegevens rechtvaardigt, zoals wordt vereist door artikel 8 van het EVRM. Er ontbreekt daarvoor op dit moment een deugdelijke motivering. De motivering beperkt zich dan tot (enkel) wensen of mogelijkheden die gewenst zijn. Hierna wordt hierop voor een aantal onderdelen van het conceptwetsvoorstel nader ingegaan.

De AP adviseert om in de memorie van toelichting de 'pressing social need', de proportionaliteit en de subsidiariteit (nader) te onderbouwen met concrete feiten en omstandigheden dan wel – mocht dat niet mogelijk zijn - van de betreffende voorgestelde wijzigingen af te zien. In deze afwegingen dient het ingrijpende karakter van de bevoegdheden van de Wet Bibob te worden betrokken.

Stromanconstructie

Door het wetsvoorstel verkrijgen bestuursorganen en rechtspersonen met een overheidstaak bij het verrichten van eigen onderzoek toegang tot justitiële gegevens van een aantal categorieën derden. Volgens de memorie van toelichting is inmiddels gebleken dat het voor een effectieve toepassing van de Wet Bibob door bestuursorganen van toegevoegde waarde is wanneer zij niet alleen kunnen beschikken over de gegevens van de betrokkene, maar ook een goed beeld kunnen krijgen van de feitelijke zeggenschapsverhoudingen rondom de betrokkene en de antecedenten die daarbij een rol spelen.¹ Hoe, wanneer en waar dat is gebleken wordt echter op geen enkele wijze toegelicht met concrete feiten of met casuïstiek. Dat maakt het moeilijk - zo niet onmogelijk - om de noodzaak voor deze verruiming te toetsen.

De (voorganger van de) AP heeft in 2012 advies uitgebracht over het voorstel dat bestuursorganen en rechtspersonen met een overheidstaak ten behoeve van eigen Bibob-onderzoek rechtstreeks alle justitiële gegevens met betrekking tot de betrokkene mogen ontvangen. De (voorganger van de) AP heeft ook toen al geadviseerd om in de nota van toelichting op te nemen welke afweging ten grondslag ligt aan deze uitbreiding van verstrekking van justitiële gegevens en daarbij in te gaan op de noodzakelijkheid van de uitbreiding.²

Erfpacht

In de memorie van toelichting is aangegeven dat een gemeente betrokken is bij erfpacht door de toestemming die zij moet verlenen voor het overgaan van de erfpacht en omdat zij als eigenaar van de grond in relatie komt te staan tot de nieuwe erfpachter. Deze relatie brengt volgens de memorie van toelichting op dezelfde wijze als vastgoedtransacties het risico van ongewilde facilitering van criminele

¹ Memorie van toelichting, 2.3 *Verdere versterking informatiepositie bestuursorganen en rechtspersonen met een overheidstaak*, p. 2.

² Brief van het College bescherming persoonsgegevens, *Advies inzake Ontwerpverzamelbesluit in verband met de Evaluatie- en uitbreidingswet Bibob (32 676)*, kenmerk z2012-00263, 6 juni 2012, p. 3.

Datum
24 september 2018

Ons kenmerk
z2018-06417

activiteiten met zich mee. Daarom wordt voorgesteld dat een rechtspersoon met een overheidstaak eigen onderzoek kan doen en een advies kan vragen aan het Bureau, voordat hij beslist over het verlenen van toestemming voor de overdracht van erfpacht.³ Volgens de memorie van toelichting is het aantal gemeenten dat nog een erfpachtsysteem hanteert evenwel zeer beperkt. De verwachting is dat het aantal toekomstige toepassingen van de Wet Bibob op de verlening van toestemming tot de overdracht van erfpacht ook zeer beperkt zal zijn, aldus de memorie van toelichting.⁴ Uit de memorie van toelichting blijkt echter niet dat deze verwachte beperkte toepassing is meegenomen in de afweging van de noodzakelijkheid en proportionaliteit om de toepassing van de Wet Bibob op dit punt uit te breiden.

Overheidsopdrachten

De huidige Wet Bibob beperkt de toepassing ervan tot overheidsopdrachten in de aangewezen sectoren bouw, milieu en ICT. Volgens de memorie van toelichting was de ratio achter deze beperking dat deze sectoren bepaalde kenmerken vertonen die wijzen op kwetsbaarheid voor criminaliteit. Het risico op ongewilde facilitering van criminaliteit is dan zodanig groot, dat inzet van het Bibob-instrumentarium gerechtvaardigd kan worden geacht.⁵ Thans moet volgens de memorie van toelichting worden vastgesteld dat zulke risico's zich niet beperken tot enkele sectoren. In de praktijk blijkt er ook in andere sectoren behoefte aan bescherming van de integriteit van de overheid door toepassing van de Wet Bibob, aldus de memorie van toelichting.⁶ Die constatering wordt echter niet onderbouwd met concrete feiten of met casuïstiek. Daardoor is niet onderbouwd waaruit of op welke wijze blijkt dat er grote risico's op ongewilde facilitering van criminaliteit bestaan ten aanzien van andere sectoren, laat staan van *alle* mogelijke sectoren.

Bovendien is in de memorie van toelichting aangegeven dat het Bureau sinds zijn oprichting in 2014 slechts drie maal een advies heeft uitgebracht over een overheidsopdracht. Gelet op deze beperkte toepassing, is het zonder nadere onderbouwing dus de vraag in hoeverre het noodzakelijk en proportioneel is om de toepassing van de Wet Bibob op dit punt toch uit te breiden.

Verstrekking persoonsgegevens aan het Bureau

Het huidige artikel 27 van de Wet Bibob regelt de verstrekking van persoonsgegevens van de bij en krachtens die bepaling aangewezen bestuursorganen aan het Bureau, voor zover die gegevens noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de taak van het Bureau. Het conceptwetsvoorstel vult deze opsomming van bestuursorganen aan. De verwerking van persoonsgegevens in het kader van de Wet Bibob wordt ook hier daardoor uitgebreid, zonder dat de noodzaak hiervoor in de memorie van toelichting deugdelijk is onderbouwd.

Bewaartermijn

Het conceptwetsvoorstel verlengt de termijn dat het Bureau persoonsgegevens die zijn verzameld of verkregen voor de behandeling van een verzoek om advies, kan verwerken voor een ander verzoek, van

³ Memorie van toelichting, 3.1 *Uitbreiding reikwijdte Wet Bibob tot toestemming voor de overdracht van erfpacht*, p. 3.

⁴ Memorie van toelichting, 6.2.2 *Erfpacht*, p. 7.

⁵ Memorie van toelichting, 3.2 *Uitbreiding toepassingsbereik ten aanzien van overheidsopdrachten*, p. 4.

⁶ Idem.

Datum
24 september 2018

Ons kenmerk
z2018-06417

twee naar vijf jaren (artikel 19 van de Wet Bibob). Ook de termijn dat het bestuursorgaan of rechtspersoon met een overheidstaak die een advies ontvangt, dat advies kan gebruiken in verband met een andere beslissing, wordt verlengd van twee naar vijf jaren (artikel 29 van de Wet Bibob).

Het kabinet acht het wenselijk om de termijn te verhogen naar vijf jaren, omdat daarmee een betere balans zou worden gevonden tussen enerzijds het effectief en efficiënt kunnen vervullen van de taken uit de Wet Bibob en anderzijds de belangen van de betrokkene. Volgens de memorie van toelichting bij het conceptwetsvoorstel zijn gegevens vijf jaar later vaak ook nog relevant voor de beoordeling van het gevaar. Er is aangegeven dat het inefficiënt en mogelijk contraproductief is als het Bureau die gegevens telkens opnieuw moet opvragen of mogelijk zelfs niet opnieuw achterhaalt. Indien gegevens ouder dan vijf jaar zijn wordt de kans gering geacht dat zij nog een zinvolle rol kunnen vervullen bij de beoordeling of iemand (opnieuw) een ernstig gevaar met zich brengt. Het voorgaande laat onverlet dat gegevens door het Bureau steeds op hun actualiteit worden beoordeeld, aldus de memorie van toelichting.⁷

Uit de memorie van toelichting bij de huidige Wet Bibob blijkt evenwel dat destijds voor een termijn van twee jaren is gekozen vanwege de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de geregistreerde en vanwege het zorgvuldigheidsaspect. Gegevens die door het Bureau ten behoeve van een bepaald verzoek om advies zijn verkregen, behoren de geregistreerde niet tot in lengte van jaren te worden nagedragen. Bovendien staat het zorgvuldigheidsaspect eraan in de weg dat in de registratie opgenomen gegevens worden gebruikt die mogelijk niet meer actueel zouden zijn, aldus de memorie van toelichting bij de huidige Wet Bibob.⁸

In de memorie van toelichting bij het conceptwetsvoorstel is onvoldoende onderbouwd dat de veronderstelde efficiencywinst noodzaakt tot een bewaartermijn die 2,5 keer zo lang is. Een deugdelijke afweging tussen de mogelijke efficiencywinst en de inbreuk die de verlenging van de bewaartermijn oplevert op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de betrokkenen, ontbreekt. Daarbij dient ook de werkzaamheden om de gegevens op actualiteit te beoordelen en het risico dat toch gebruik zal worden gemaakt van niet actuele gegevens, te worden meegewogen.

2. Tipbevoegdheid

Door het conceptwetsvoorstel verkrijgt het Bureau de bevoegdheid om een bestuursorgaan of een rechtspersoon met een overheidstaak te wijzen op de mogelijkheid om eigen onderzoek te doen of het Bureau om een advies te vragen, indien het beschikt over gegevens die erop duiden dat een betrokkene in relatie staat tot strafbare feiten (artikel 11). Ook een bestuursorgaan verkrijgt deze mogelijkheid om te tippen, indien het beschikt over gegevens die erop duiden dat een betrokkene in relatie staat tot overtredingen waarvoor het bestuurlijke boetes kan opleggen (artikel 26, tweede lid). De huidige Wet Bibob beperkt deze mogelijkheid van tippen tot de officier van justitie die beschikt over gegevens die erop duiden dat een betrokkene in relatie staat tot strafbare feiten.

⁷ Wijziging van het conceptwetsvoorstel, 29 augustus 2018, p. 2.

⁸ Kamerstukken II 1999/00, 26 883, nr. 3, p. 72.

Datum
24 september 2018

Ons kenmerk
z2018-06417

De huidige gang van zaken is volgens de memorie van toelichting omslachtig en leidt tot vertraging en dubbele werkzaamheden. Omdat het een klein aantal tips per jaar betreft, zou het privacy-effect van deze wijziging beperkt zijn. Voor zover er een effect is, is dat een vermindering van de inbreuk op de privacy, omdat de officier van justitie uit de huidige tipketen wordt gehaald, aldus de memorie van toelichting.⁹

De huidige bepalingen over de tipbevoegdheid zijn al weinig geconcretiseerd. Desondanks bevat de huidige opzet wel enkele uit oogpunt van gegevensbescherming belangrijke kenmerken, beschermende bepalingen en een concrete norm. Het belangrijkste kenmerk is dat het Bureau pas gegevens aan de officier van justitie verstrekt *indien daarvoor aanleiding bestaat*. Volgens de memorie van toelichting bij de huidige Wet Bibob wordt daarmee bedoeld dat moet zijn gebleken dat de betrokkene niet alleen de direct belanghebbende is bij de subsidie, vergunning of overheidsopdracht waarop het advies betrekking heeft, maar tevens belanghebbende is bij andere beschikkingen, subsidies, vergunningen of overheidsopdrachten.¹⁰ Ook mag de officier van justitie een bestuursorgaan of rechtspersoon alleen tippen als hij over gegevens over *strafbare feiten* beschikt. Voorgesteld wordt nu om al deze - toch al summiere - beperkingen af te schaffen.

Doordat bestuursorganen elkaar ook onderling mogen gaan tippen - zonder tussenkomst van de officier van justitie of het Bureau - wordt de kring van mogelijke tipgevers daarbij vanzelfsprekend enorm verruimd. Ook het aantal gegevens en de gevallen waarin mag worden getipt worden uitgebreid van gegevens over strafrechtelijke feiten naar gegevens over bestuurlijke boetes. Dat in de huidige praktijk de impact op de privacy beperkt zou zijn omdat het aantal tips beperkt is kan op geen enkele manier redenevend zijn voor de voorgestelde wijzigingen. Het wetsvoorstel maakt immers juist mogelijk dat betrokken deelnemers en gegevens fors toenemen zodat de huidige praktijk en daarmee de impact op de privacy ingrijpend wijzigt. Dit klemt te meer nu juistheid en actualiteit van de gegevens in deze context problematisch kan zijn.

Ten slotte roept deze vergaande verruiming de vraag op of niet al op verkapte wijze wordt vooruitgelopen op de op termijn beoogde informatiedeling tussen bestuursorganen onderling.¹¹

De AP adviseert af te zien van wijziging van de Wet Bibob op het punt van de tipbevoegdheden en integraal te bezien of in de behoefte al wordt voorzien in het kader van de voorgenomen verdere informatiedeling tussen bestuursorganen onderling en het nationaal Bibob-register. In dat kader kan dan worden uitgewerkt welke persoonsgegevens wanneer en onder welke voorwaarden aan wie mogen worden getipt, waarna dit omkleed met waarborgen in de Wet Bibob ingepast zou moeten worden.

⁹ Wijziging van het conceptwetsvoorstel, 29 augustus 2018, p. 1.

¹⁰ Kamerstukken II 1999/00, 26 883, nr. 3, p. 67.

¹¹ In de brief van de minister van Justitie en Veiligheid aan de Tweede Kamer van 11 juli 2018 is aangegeven dat er mogelijk een tweede tranche van wetgeving komt waarin de aspecten van informatiedeling tussen bestuursorganen onderling en een nationaal Bibob-register met een overzicht van geweigerde vergunningen worden geregeld (*Kamerstukken II/2017/18, 29 911, nr. 207, p. 8*).

Datum
24 september 2018

Ons kenmerk
z2018-06417

3. Criteria afzien van advies door het Bureau

De huidige Wet Bibob bevat geen criteria – bv. een criterium zoals hiervoor beschreven met betrekking tot de tipbevoegdheid - wanneer het gerechtvaardigd is om het Bureau in te schakelen. Door het wetsvoorstel worden de in de praktijk ontwikkelde criteria wettelijke verankerd – zo is de bedoeling althans - waardoor er volgens de memorie van toelichting helderheid wordt geboden en de eigen verantwoordelijkheid van het Bureau in de afweging of onderzoek door haar gepast is tot uitdrukking komt. De wijze waarop dit wordt gecodificeerd is de volgende.

Het Bureau *kan* afzien van het uitbrengen van een advies indien:

- a. de bevindingen van het eigen onderzoek en de door de betrokkene verstrekte gegevens en bescheiden niet aan het Bureau zijn overgedragen,
- b. uit deze gegevens blijkt dat het bestuursorgaan of de rechtspersoon onvoldoende gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheden tot het verrichten van eigen onderzoek, of
- c. uit het eigen onderzoek onvoldoende aanwijzing blijkt dat sprake is van enig gevaar of andere relevante feiten en omstandigheden.¹²

(artikel 9, zesde lid, van het conceptwetsvoorstel)

De AP onderschrijft het belang van het in de wet opnemen van criteria waardoor vanuit het oogpunt van privacybescherming meer rechtszekerheid wordt geboden. De wijze waarop dat nu vorm wordt gegeven is echter daarvoor onvoldoende. De AP adviseert daarom om deze bepaling niet op een negatieve wijze – het Bureau kan afzien van (...) –vorm te geven, maar om dit op een positieve wijze – het Bureau ziet af van (...) - te doen. Deze vormgeving sluit aan bij de toelichting daarbij in de memorie van toelichting.

Dictum

De AP heeft bezwaar tegen onderdelen van het conceptwetsvoorstel en adviseert dit niet aldus voor te dragen.

Hoogachtend,
Autoriteit Persoonsgegevens,

Mr. A. Wolfsen
Voorzitter

¹² Memorie van toelichting, 4. *Wettelijke criteria voor de omgang met adviesaanvragen door het Bureau*, p. 5.